

MILANGUAGE – JARNÍ ŠKOLA LINGVISTIKY V MILÁNĚ

Ve dnech 27. až 29. května 2015 proběhl v příjemném moderním prostředí kampusu milánské Università degli Studi di Milano-Bicocca první (a snad ne poslední) ročník jarní školy MiLanguage spring school of language. Akce byla určena především pro doktorské studenty a společným motivem všech přednášek byly experimentální metody v lingvistickém výzkumu — jak v oblasti zpracování jazyka zdravými dospělými, tak v některých speciálních populacích. Časově i tematicky velmi nabitý program byl doplněn několika krátkými příspěvky a posterovou sekcí, kde jednotliví účastníci z řad studentů prezentovali svou práci. Program samotný byl tematicky rozčleněn na bloky zaměřené na osvojování jazyka, znakový jazyk, čtení a dyslexie a zpracování jazyka obecně. V každém bloku vystoupilo několik výzkumníků zabývajících se danou tematikou s příspěvky, které většinou obecně informace o dané metodě včetně teoretických východisek, instrumentace a zpracování výsledků vhodně spojovaly s její aplikací na konkrétní lingvistický problém.

V sekci zaměřené na osvojování jazyka zaujala Chiara Cantianiová svým příspěvkem o longitudinálním projektu, jehož cílem je nalezení biologických a behaviorálních markerů, které by dokázaly odhalit nebezpečí narušených jazykových a učících schopností dětí. Na základě souboru metod zahrnujících ERP data sbíraná při behaviorálních úkolech, genetické profily dítěte i obou rodičů, vybrané míry kognitivního vývoje a sledování sociálních faktorů byl vytvořen skrínigový test, který u skupiny dětí do půl roku věku s poměrně vysokou mírou úspěšnosti identifikoval děti, které v pozdějším věku začaly vykazovat problémy s jazykovými schopnostmi. Jako vhodný behaviorální ukazatel se jeví především tzv. „rapid auditory processing“, tedy zpracování a kategorizace krátkých, rychle se měnících akustických signálů. Peng Zhou z Macquarie University v Sydney hovořil o osvojování gramatiky a na příkladu mandarínské čínštiny ukázal, že tříleté děti se při interpretaci sémanticky nejednoznačných vět orientují na morfosyntaktická vodítka.

V bloku zaměřeném na znakový jazyk hovořila Diane Brentariová z chicagské univerzity o možnostech typologického výzkumu v greenbergovském smyslu v modalitě znakového jazyka a zamýšlela se nad způsoby mezijazykového srovnávání a nad hledáním implikačních univerzálií. Jana Hosemannová z univerzity v Gotinkách pak ukazovala analýzu přechodových fází mezi znaky, které zřejmě nejsou informačně prázdné a fungují podobně jako přechody mezi hláskami v mluveném jazyce. Carlo Geraci z Institute Jean Nicod v Paříži hovořil o ikoničnosti a motivovanosti ve znakových jazycích a na příkladu vyjadřování teličnosti (telicity) ukázal, jak jazykové funkce a jejich konceptualizace omezují strukturní variace v jazyce.

Adrian Staub z University of Massachusetts Amherst v sekci věnované čtení a dyslexii podal přehledný, přitom netriviální úvod do eyetrackingu a očních pohybů při čtení a možnostech využití této metody při studiu zpracování slov a slovních spojení. Zároveň představil vlivný model čtení a očních pohybů E-Z Reader. Naama Friedmannová z telavivské univerzity hovořila o klasifikaci dyslexií a projevech jednotlivých typů. Zdůrazňovala přitom přínos lingvistiky pro diagnostiku těchto poruch, při níž jsou v závislosti na grafické soustavě a pravopisných principech daného jazyka některé podtypy jen obtížně odhalitelné. Lingvisté tu mohou na základě podstaty jed-

notlivých symptomů připravit vhodné dostatečně citlivé diagnostické pomůcky. Falk Huettig z psycholingvistického ústavu Společnosti Maxe Plancka v Nijmegenu se ve svém příspěvku zabýval vlivem gramotnosti na zpracování jazyka a kognici obecně. V jednom ze svých experimentů například zjistil, že gramotní mluvčí nizozemštiny při vyhledávání objektů v obrazu postupují ve směru čtení textu, zatímco negramotní mluvčí jistého papuánského jazyka takto systematicky a tímto směrem nereagovali. Upozornil tím na dlouhodobý problém lingvistiky, která se orientuje na snadno dostupnou populaci vysokoškolských studentů, typicky mluvčích angličtiny.

Jedním z nejvýznamnějších přednášejících byl Martin Pickering z edinburské univerzity. Pickering se ve svém příspěvku věnoval vlastnímu dlouhodobému zájmu, strukturnímu primingu. V úvodu problematizoval typický psycholingvistický design, při němž se studují v zásadě izolované jednotky v monologické situaci, typicky prezentované v grafické podobě. Může tak docházet k jakési denaturaci jazyka a situace může vypovídat spíše o schopnostech řešení problému. Poté představil strukturní priming na klasickém experimentu, v němž dva participanti popisují obrázky. Pokud jeden z nich například použije pasivum či ditranzitivní konstrukci, použije s pravděpodobností převyšující náhodu druhý mluvčí při popisu své scény stejnou konstrukci. Následně Pickering ukazoval možnosti a rozsah této metody, tedy jaké struktury a na jaké „vzdálenosti“ se „primují“.

Na celém tematicky pestrém a intelektuálně stimulujícím programu je třeba obzvláště vyzdvihnout fakt, že všechny příspěvky, které byly veskrze zaměřeny na představení současných experimentálních metod a přístupů, zůstaly zároveň ve velké míře ateoretické. Přestože značná část přednášejících měla viditelně zázemí spíše v generativně zaměřené lingvistice, důraz byl kladen na představení jednotlivých metod a způsobů operacionalizace jazykových problémů a případné závěry plynoucí z výsledků směrem k „velkým teoriím“ zůstávaly nevyřčeny.

Michal Láznička